

פורטל הדף היומי

פורטל הדף היומי > להרחיב > תאנה - "למזרחה של תאנה" (יומא פג ע"ב)

טור זה נכתב לזכרו ועילוי נשמתו של נעם יעקב מאירסון הי"ד שנפל בקרב גבורה בבינת ג'בל במלחמת לבנון השנייה – י"ג אב תשס"ו

ורצתי למזרחה של תאנה – תאנה

"תנו רבנן: מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו דבש וכל מיני מתיקה, שהדבש וכל מיני מתיקה מאירין מאור עיניו של אדם ... אמר רבי נחמן אמר שמואל: מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אליה בדבש. רב הונא בריה דרב יהושע אמר: אף סולת נקיה בדבש. רב פפא אמר: אפילו קמחי דשערי בדיבשא. אמר רבי יוחנן: פעם אחת אחזני בולמוס, ורצתי למזרחה של תאנה, וקיימתי בעצמי החכמה תחיה בעליה. דתני רב יוסף: הרוצה לטעום טעם תאנה יפנה למזרחה, שנאמר: וממגד תבואת שמש" (יומא, פג ע"ב).

שם עברי: תאנה **שם באנגלית:** Common Fig **שם מדעי:** *Ficus carica*

שמות נרדפים במקורות: תאינה, תאנתא, תאינתא, תינתא

נושא מרכזי: מה היתרון בקטיפ תאנים בצידו המזרחי של העץ?

המכנה המשותף ל"תרופות" שהאמוראים מציעים לבולמוס מעיד על מקורה של תסמונת זו. נראה שהכוונה לירידה חריפה ברמת הסוכר בדם העלולה להגרם ממחלה מסוימת או מרעב ממושך. ירידת הסוכר פוגעת בתיפקוד האדם בתחומים שונים. על פי אב"י המבחן לכך שהנפגע חזר למצב תקין הוא יכולתו להבחין בין תבשילים על פי טעמים: **"גמרא. תנו רבנן: מניין היו יודעין שהאירו עיניו? משיבחין בין טוב לרע. אמר אביי: ובטעמא"** (יומא, פג ע"א). מפרש רש"י: **"אמר אביי ובטעמא** - משיועד להבחין בין טעם תבשיל יפה לתבשיל רע".

הפתרון לירידת רמת הסוכר בדם הוא בראש ובראשונה אכילת מזון עשיר בסוכר הנספג באופן מיידי ולכן הדבש משמש מרכיב בכל ה"תרופות" המוצעות. בנוסף לדבש אנו מוצאים בהצעות מרכיבי מזון עתירי אנרגיה וקלים לעיכול. לענ"ד הצעות האמוראים אינן מהוות רשימה בעלת סדר מקרי בלבד אלא מסודרות בסדר יורד של יעילות ומהירות השפעה. השימוש במונחים "אף" ו"אפילו" בדבריהם לא נועד לציין רק הוספת הצעה אלא מבטא את העובדה שאמנם פריט המזון אינו יעיל כקודמו ברשימה אך גם בכוחו לרפא את הבולמוס.

על פי הברייתא יש להשתמש במזון שעיקרו סוכר ולכן **"מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו דבש וכל מיני מתיקה"**. שמואל מוסיף: **"מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אליה בדבש"**. האליה מורכבת משומן שהוא חומר עשיר באנרגייה ועיכולו מהיר אך השפעתו ניכרת לאחר זמן ממושך יותר מאשר סוכר הנספג בדם באופן מיידי. רב הונא בריה דרב יהושע מוסיף סולת נקיה בדבש. גרגירי הסולת מכילים בעיקר עמילן כלומר פחמימה. הם קטנים ולכן עיכולם מהיר אך מאגר האנרגייה שבהם קטן בהשוואה לשומן. בסוף הרשימה עומדת הצעתו של רב פפא: **"אפילו קמחי דשערי בדיבשא"**. קמח שעורים מכיל עמילן אך ריכוז הסיבים שאינם מתעכלים גבוה בהשוואה לקמח חיטה (וסולת) ולכן תרומתו האנרגטית נמוכה בהשוואה להצעות האחרות ברשימה ((ראו במאמר "אקרא חייא וקמחא דשערי")).

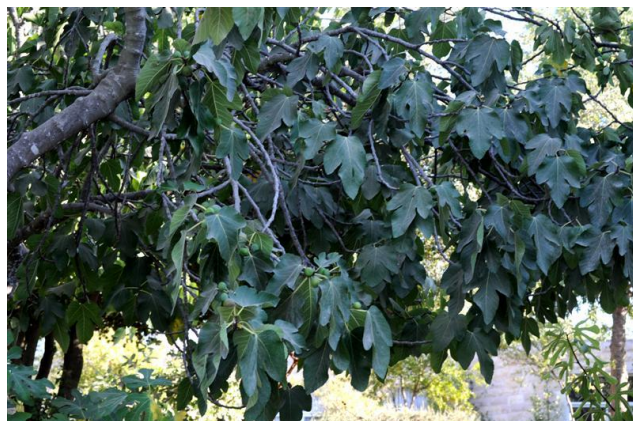
התאנה היא עץ שפירותיו מבשילים ונקטפים בהדרגה. קטיפ הפירות שהבשילו עשוי להמשך כל היום משום שהשאריתם על העץ עלולה לגרום לרקבובת. לכן בסופו של יום אין ביטחון שנותרו על התאנה פירות בשלים ומתוקים. הריצה למזרחה של התאנה מעלה את הסיכוי למצוא תאנים מתוקות ובמיוחד בשעות הבוקר משום שתהליך ההטמעה (פוטוסינתזה) תלוי באור וחלקה המזרחי והדרום מזרחי של התאנה קולט את אור השמש כבר עם התחלת הזריחה. בלשון רש"י: **"למזרחה של תאנה** - שהשמש מכה שם מן הבקר עד חצות היום, והשמש ממתק את הפרי".

ביצוע ההטמעה מאפשר לתאנה לשלוח סוכרים אל הפירות ובכך לגרום להבשלתם המהירה ולהצטברות כמויות סוכר גבוהות בצד זה של העץ.

ייתכן והסבר זה, המדגיש את עדיפותו של הצד המזרחי של העץ דווקא בחלקו הראשון של היום, עשוי להוות תשובה לשאלות הרש"ש: "למזרחה של תאנה. ופירש רש"י שהשמש מכה וכו'. וק"ל דא"כ למערבה נמי דמכה השמש שם מחצות עד הערב. ותו ק"ל דלדרומה עדיפא טפי דשם השמש מכה ברובה של יום ובמנחות (פה) איתא מן השדות המודרמות. ואולי י"ל מפני שהרוחות המנשבות מב' צדדים אלו (רצוני מערבית ודרומית) קשים כדאיתא בב"ב (כה) ע"ש היטב מפסידים מגד הפירות". אם אכן המעשה של רבי יוחנן התרחש בשעות היום המוקדמות הרי שהמזרח הוא הצד שקיבל את מנת הקרינה הגדולה ביותר.

תאנה בשלה ועליה זבוב שהגיע לטעום מן המתוק המתוק

מזרחה של תאנה

לעיון נוסף:

[התאנה](#) באתר צמח השדה

י. גליל, "[התאנה חנטה פגיה](#)"

ע. לונדון, 'סוגיות חקלאיות במטע בתקופת המשנה והתלמוד לאור מקורות חז"ל והספרות הקלאסית. פרק התאנה. תשס"ט, חיבור לשם קבלת התואר דוקטור לפילוסופיה, אוניברסיטת בר אילן, רמת גן. לקריאה לחץ [כאן](#).

א. המחבר ישמח לשלוח הודעות על מאמרים חדשים (בתוספת קישוריות) העוסקים בטבע במקורות לכל המעוניין. בקשה שלח/י ל - raananmoshe1@gmail.com
ב. לעיתים ההודעות עלולות להשלח על ידי GMAIL למחיצת ה"ספאם" שלך לכן יש לבדוק גם בה אם הגיעו הודעות כנ"ל.

כתב: [ד"ר משה רענן](#). © כל הזכויות שמורות

הערות, שאלות ובקשות יתקבלו בברכה.

תגובות

הוספת תגובה

שם:

